

FOLYÓIRATSZEMLE

69/67

002.513:389.6/73/

A szabványszerű tájékoztatási adatok nemzeti rendszere /NSRDS/.
/The National Standard Reference Data System/ - BRADY, E.L. = Journal of Chemical Documentation, 7.k. 1.sz. 1967.febr. p.6-9.

A különböző helyeken folyó tudományos és műszaki szabványszerű adatokat nyújtó tevékenység koordinálására, a termékek egységesítésére és az egész folyamat meggyorsítására dolgozták ki ezt a rendszert, azzal a feladattal, hogy a fizika és a kémia területén az anyagok tulajdonságairól és kölcsönhatásairól kritikailag értékelt időszerű mennyiségi adatokat bocsássanak az ipar és a tudomány rendelkezésére, átfogó és könnyen hozzáférhető módon. A szabvány /SRD/ /Standard Reference Data = Szabványszerű tájékoztatási adat/ meghatározása: egy jól definiálható rendszer vagy anyag tulajdonságára vonatkozó kritikailag értékelt mennyiségi információ. A programnak magában kell foglalnia az adott mennyiségi információval kapcsolatban a fenti feltételek fennállásának a vizsgálatát is. A fenti feltételeknek meg nem felelő adatokkal a rendszer nem foglalkozik, de megemlíti, hogy amennyiben ezek fontosak, feldolgozásukat más módon kell biztosítani.

A program az anyagok következő sajátágaival foglalkozik: nukleáris, atomi és molekuláris, szilárd test, termodinamikai és transzport, kémiai kinetikai, kolloid és felületi, mechanikai sajátágok.

Az adatok tudományos feldolgozását különböző állami, egyetemi vagy ipari laboratóriumokban végzik az adott szakterület elismert specialistái.

Az adatok tárolására, a közvetlen és közvetett tájékoztatásra Washingtonban gépesített központot terveznek.

A munka 1963. óta a fenti program alapján folyik.

/Schiff E./

70/67

002.513:/681.327.4/:543.42

Fizikai molekuláris adatok rendszerezése a minőségi kémiai analízis céljaira. /Organizing physical molecular data for qualitative chemical analysis/ - KUENTZEL, L.E. = Journal of Chemical Documentation, 7.k. 1.sz. 1967.febr. p.23-26.

Bemutatja a fejlődést a molekuláris jellegű spektroszkopiai adatok és a nem molekuláris jellegű, de ugyanazon probléma megoldására alkalmas gázkromatográfiai és röntgensugár diffrakciós adatok feldolgozása területén.

Az ismeretlen anyagok minőségének megállapítására lyukszalagos, illetve lyukkártyás módszereket fejlesztettek ki. A gép által a különböző szempontok szerint rendszerezett anyagot könyv formájában is kiadják. Tömegspektrális adatok 8000, gázkromatográfias adatok 2000 vegyületről állnak jelenleg rendelkezésre.

A gyakorlat legnagyobb mértékben a molekuláris spektroszkópiai adatokat alkalmazza. Ennek megfelelően itt végezték a legtöbb munkát. A spektrumok bonyolultsága miatt azonban ezen a területen a legnehezebb a rendszerezés, legköltségesebb a publikálás. Műszerezettségi problémák miatt sokszor az adatok sem teljesen egybevetethetők. Ezért a spektrumokat három minőségi csoportba osztották be, legtöbbet a legkisebb pontosságú területen publikálnak. Kb. 100 000 vegyületet tudnak azonosítani, az azonosításhoz szükséges idő számítógéppel néhány perc.

Megindult a tevékenység a magmágneses rezonancia spektrumok területén is.

Az irodalom helyének megadására a CODEN rendszert alkalmazzák, mely öt betű és néhány számjel segítségével adja meg az irodalmi hivatkozást. A fenti kódrendszer jelenleg kb. 40 000 címszót tartalmaz. Használatának leírása a Chemical Titles-ben, illetve a Lists of Periodicals következő kiadásában is megtalálható. Lyukszalagon és IBM lyukkártyán az egész rendszer hozzáférhető.

/Schiff E./

71/67

002.513.5:681.327.4.04

Osztályozás és deskriptorok kombinált alkalmazásán alapuló információvisszakereső nyelv lyukkártyás gépparkkal végzett munka céljaira. /Jazúk klaszifikacionno-deszkriptornogo tipa dlja IPSz, realizuemoj na szcsetno-perforacionnüh masinah/ - JAKUSIN, B.V. = Naucsno-Tehnicoszskaja Informacija, 1966. 4.sz. p.32-38.

A VINITI Elektromodellezési Laboratóriumában folyamatban levő kísérletek célja, hogy összehasonlítsák az osztályozáson és a deskriptorok alkalmazásán alapuló információvisszakereső nyelveket, s megkíséreljék e két alapvető típus egyetlen nyelvvé történő egyesítését. A kísérleteket 3000 referátum felhasználásával végzik, s az információvisszakeresésre Bull D3 típusú kártyarendező gépet használnak. A visszakeresés szempontjából elemzik az ETO, a minden nyelvtani kapcsolatot nélkülöző deskriptor típusu, az elemi szintakszist figyelembe vevő deskriptor típusu indexelési nyelveket, valamint a leegyszerűsített ETO és az un. deskriptor-párok kombinált használatán alapuló módszert. Az eddigi tapasztalatok szerint az utóbbi megoldás tekinthető optimálisnak.

/Vásárhelyi P./

72/67

002.534.7

A KWIC indexek koncepciója: retrospektív áttekintés. /The KWIC index concept: a retrospective view/ - FISCHER, M. = American Documentation, 17.k. 2.sz. 1966.ápr. p.57-70.

A KWIC indexek történetének és fejlődésének áttekintése után számos példával illusztrálja ezen index-típus nagy elterjedtségét. A rendszer használhatóságának fokozására az utóbbi időben több uton törekedtek: 1. Az index-sorok módosítása útján. A permutált címben az index-fogalomtól balra eső sávot sötétebbé tették, hogy így az index-fogalmat jobban kiemeljék. A kezdeti 60 pozíciós index-sorok helyett 120 pozícióban nyomtatnak, hogy így elkerüljék a címek csonkítását. Az index-fogalmat kiemelik a címből, s a cím eredeti formájában, permutáció nélkül adják meg. Egyesítik a szerzői és tárgy szerinti indexet; 2. Az egyszerű alfabetikus sorrenden túlmenően egyszerű osztályozást is bevezetnek, utalásokat és keresztutalásokat használnak; 3. Javítják az olvashatóságot. Egy-egy betű ill. szó ugyanazon pozíciókban történő ismételt kinyomtatásával "fett" betűtípusokat állítanak elő. Kis- és nagybetűket tartalmazó láncokat használnak fel a gyorsnyomtatásban. - A vizsgálatok szerint a műszaki folyóiratcikkek mindinkább fedik a címmel a tartalmat, így a címből készített index jól használható. Nagyobb súlyt kell azonban fektetni az indexek használatának propagálására, mert az olvasók ritkán vannak a helyes használat módjával tisztában, s nem aknázzák ki az összes lehetőségeket.

/Vásárhelyi P./

73/67

002.534.7

A szavak jelentésében mutatkozó pontatlanságok mérése az indexelésben jelentkező eltéréseken keresztül. /Imprecision in meaning measured by inconsistency of indexing/ - TINKER, J. = American Documentation, 17.k. 2.sz. 1966.ápr. p.96-102.

A szerző indexelési kísérletei során megállapította, hogy 1. ha a dokumentum jellemzésére szolgáló deskriptorokat szabadon választják meg, akkor minél több deskriptort használnak dokumentumként, annál nehezebb a visszakeresés; 2. ha előírt deskriptorjegyzékkel dolgoznak, s a felhasználható deskriptorok számát csökkentik, akkor a visszakeresés eredményesebbé válik; 3. régebbi szakkifejezéseket gyakrabban, de kevésbé precízen használnak fel az indexelés során, mint újkeletű szakkifejezéseket. - A különböző deskriptorokra vonatkozóan megszerkesztett grafikonok, melyek abszcisszáján a meghatározott tartalommal rendelkező dokumentumok sorszáma szerepel, míg ordinátájáról az olvasható le, hogy az adott deskriptort az adott dokumentumok esetében a kísérletben résztvevő szakemberek közül hányan használták fel indexelésre, világosan mutatják az egyes deskriptorok értelmezésbeli pontosságában érvényesülő nagy különbségeket. A precízen értelmezett szavak esetében a görbe éles töréseket mutat, míg kevésbé pontosan meghatározott értelmű szavak görbéje hullámos, töréspontokat nem mutat.

/Vásárhelyi P./

Tudományos és műszaki dokumentáció Afrikában. /Scientific and technical documentation in Africa/ - PEREZ-VITORIA, A. = Unesco Chronicle, 13.k. 2.sz. 1967. p.61-63.

A UNESCO Afrikai Regionális Tudományos és Műszaki Központja /UNESCO Regional Centre for Science and Technology for Africa/ a múlt év júliusában egy tudományos és műszaki dokumentációs szakemberekből álló munkacsoportot hívott össze Nairobiban. Az ülésen felmérték a tudományos és műszaki tájékoztatás területén rendelkezésre álló lehetőségeket és megállapították, hogy az övezet szak-könyvtáiról szóló utmutatók általában elavultak és felülvizsgálatra szorulnak. Ugyancsak nem teljeseek a folyóiratjegyzékek, katalógusok és folyóiratokban megjelent közlemények és referátumok címjegyzéke, ezért jelentős erőfeszítés szükséges a helyzet javítására.

A munkacsoport két ajánlást dolgozott ki a fent említett szervezet részére:

1. az övezetben rendszeresen megjelenő tudományos és műszaki folyóiratok részletes jegyzékének összeállítása és kiadása;
2. az Afrika területén közzétett tudományos és műszaki közlemények és/vagy referátumok rendszeres címjegyzéke megjelentetési lehetőségének tanulmányozása az összes érdekelt szervezetek és szakemberek közreműködésével, a UNESCO fenti szervezetének jóváhagyásával és támogatásával.

Tárgyalások folynak ez idő szerint, a UNESCO égisze alatt, tudományos intézet létesítésére, amelynek feladata lenne Kelet-Afrika természeti kincseinek kutatása és a szükséges szakembergárda képzése. Ez az intézet jelentős dokumentációs központot is magában foglalna. A kutatás interdiszciplináris jellegére és a dokumentációs központ nagy költségeire való tekintettel az értekezlet aláhozta annak szükségességét, hogy az intézet tevékenységét az alap- és alkalmazott természettudományokra is terjesszék ki.

Ha ez a gyakorlati és reális ajánlás megvalósulna, úgy rövid időn belül lehetővé válnék a tudományos és műszaki dokumentáció afrikai központjának létrehozása, ami mind az afrikai kontinens, mind a világ más övezetei számára mintául szolgálhatna.

Az ülés résztvevői hangsúlyozták a dokumentációs szakemberek képzésének fontosságát, amire a dokumentáció különböző területein szükség van, mint hogy nélkülük hatékony és szélesre kiépített dokumentáció nem valósítható meg.

Ilyen irányú képzés Afrikában jelenleg még nem folyik és a teljes megoldást csak önálló intézet felállítása hozná meg. Munkahelyi, levelező vagy továbbképző tanfolyamok csak ideiglenes megoldást jelentenének korlátozott eredménnyel.

Javaslatot tett ezenkívül a munkacsoport egy UNESCO Tudományos Együttműködési Szolgálat /UNESCO Science Co-operation Services/ létesítésére a helyszínen be nem szerezhető felszerelési tárgyak megvásárlásához szükséges deviza rendelkezésre bocsátása céljából, ami által a dokumentációs tevékenység megindulásában nagyobb késedelem elkerülhető lenne.

A résztvevők végül meglepedéssel nyugtázták a UNESCO-nak a dokumentáció terén 1967-68-ra előirányzott fejlesztési tevékenységét, különösen a tudományos műszaki dokumentáció bővítésének tervét Afrikában.

A munkacsoport összeállította az övezet erőforrásainak jegyzékét a tudományos információ területén. Ezek a források, lehetőségek rendkívül korlátozottak, azonban elég gyorsan fejleszthetők nemzeti és nemzetközi szervezetek létesítésével. A nehézségek vizsgálata azt mutatta, hogy e tekintetben alapvető követelmény a szakemberképzés.

Az ülés végül több ajánlást fogadott el, amelyek a kérdésben tennivalókat körvonalazták nemzeti, regionális és nemzetközi szinten.

/Paku S./

75/67

002.61/061.24//753/

A tudomány és technika kiértékelt numerikus adataival foglalkozó nemzetközi szervezet. /A world system of evaluated numerical data for science and technology/ - WADDINGTON, G. = Journal of Chemical Documentation, 7.k. 1.sz. 1967.febr. p.20-23.

A szabványszerű tájékoztatási adatokat nyújtó tevékenység nemzetközi koordinálása és elősegítése a célja a Tudományos Egyesületek Nemzetközi Tanácsán /ICSU = International Council of Scientific Unions/ belül megalakult bizottságnak /CODATA = Committee on Data for Science and Technology = A tudományos és műszaki adatokkal foglalkozó bizottság/, melyet hat ország /Franciaország, NSzK, Japán, Szovjetunió, USA, Egyesült Királyság/ alapított meg. A központi hivatal jelenleg Washingtonban van. Ismerteti a CODATA feladatát, céljait, működési elvét és az egyes országok, intézmények, kutatók a programban való működésének általános feltételeit.

/Schiff E./

76/67

002.63:541.15

A Sugárkémiai Adatközpont. /The Radiation Chemistry Data Center/ - ROSS, A.B. = Journal of Chemical Documentation, 7.k. 1.sz. 1967.febr. p.34-36.

A sugárkémia a kémiai kinetikai program speciális része. Jól definiált kémiai rendszerekben az elemi folyamatok sebességével és a termékek hozamával foglalkozik. A sugárkémia magában foglalja a

besugárzott kémiai rendszerek különböző tulajdonságainak gyakorlati mérését, a reakciómechanizmus levezetését vagy a modellek elméleti tanulmányozását is.

Ebből a tárgykörből évente kb. 1000 cikk, jelentés stb. jelenik meg; az adatközpont a használható adatokat és referenciákat tárolja. Az adatokat szakemberek bírálják felül. Az anyag mágneses szalagra kerül és megfelelő programok segítségével szerző, referencia, év, laboratórium, nyelv, jelentésszám és másodlagos referenciák szerint lehet válogatni.

Mutatószavas kereséssel is foglalkoznak: az utóbbi években több folyóirat már a szerző eredeti mutatószavaival közli a cikket /erre a célra egyre inkább megfelel maga a cím is/.

Specifikusabb sugárkémiai adatszoport kártyákat is szerkesztettek, melyeken a besugárzott rendszer sugárkémiai jellemzőit tárolják, gép által kereshető módon. Ez a módszer a reakciómechanizmus kutatásával foglalkozó szakembereknek igen előnyös.

/Schiff E./

77/67

016:01:025.49 UNITERM

A kiadatlan bibliográfiák uniterm rendszerű kartotékjának összeállításával kapcsolatban szerzett tapasztalatok az Allami Nyilvános Tudományos és Műszaki Könyvtárban. /Opút GPNTB SzSzsZR poszostavleniju kartoteki "Uniterm" na maszsziv neopublikovannuh bibliograficeszkih ukazatelej/ - ALEKSZANDROVA, G.A. = Tehniceszkie Biblioteki SzSzsZR, 52.k. 10.sz. 1966. p.26-34.

A Szovjetunióban könyvtári munkákkal kapcsolatban most alkalmazzák először a uniterm kartotékrendszert. A jelenleg kb. 6000 bibliográfiából álló, állandóan bővülő gyűjtemény feldolgozásához a bibliográfiák címéből és szövegéből kiírt unitermek egységesítéséről is gondoskodnak, ennek figyelembevételével állítanak ki minden bibliográfiáról egy-egy sorszámozott kartont, és a sorszámot ráírják a megfelelő unitermek tízszlopas kartonjára. A sorszám utolsó számjegye minden unitermkartonon megegyezik az oszlop sorszámával. A visszakereséshez megállapítják az információs igény unitermjait, kiemelik a megfelelő unitermkartonokat, az ezeken feltüntetett sorszámok közül összeolvasással kikeresik az egyező számokat, és ezek az utóbbiak már megadják az igényt kielégítő dokumentumok sorszámát. Az első nap három óra alatt 46 bibliográfiát dolgoztak fel és 276 unitermkartont állítottak ki, a következő napon pedig a két óra alatt feldolgozott 34 bibliográfia 204 unitermje közül 28 már ismétlődő volt, de végeredményben fokozatosan növekedett a feldolgozási idő, mert minden unitermhez ki kellett keresni az egyre növekvő kartotékból a megfelelő kartont, majd vissza is kellett tenni a helyére.

A tárgykatalógushoz képest a unitermrendszernek megvannak a maga előnyei, de hátrányai is, végleges következtetéseket azonban egyelőre nem lehetett levonni, mert a munka még nem fejeződött be.

/Szabó Gy./

78/67

02+659.25:001.4/083/

Könyvtárügyi és tudományos tájékoztatási tezausz. /Tezausz po bibliotecsnomu delu i naucnoj informacii/ - SZOKOLOV, A.V. = Tehniceszkie Biblioteki SzSzsZr, 53.k. 1.sz. 1967. p.31-37.

Információ visszakeresési kísérletekhez a Leningrádi Állami N.K. Krupszkaja Kulturális Intézetben /Leningradszkij goszdarsztvennij insztitut kul'turü imeni N.K.Krupszkoj/ összeállítottak egy tezauszt a könyvtárügy és a tudományos tájékoztatás irodalmában előforduló szakkifejezésekből. A kulcsszókat a VINITI referáló folyóiratának "Naucsnaja Informacija" sorozatában közzétett referátumokból írták ki, majd ezek közül az egyenértékűeket csoportokba foglalták, és mindegyik csoportban kijelölték a megfelelő deszkriptort, végül pedig megállapították a deszkriptorok közötti alá- és fölérendeltségi viszonyokat és asszociatív kapcsolatokat is. Maga a tezausz bevezető magyarázatokból, egy betűrendes szójegyzékből és 16 rendszerező táblázatból tevődik össze. A kulcsszókat és deszkriptorokat tartalmazó szójegyzék a megfelelő utalásokon kívül a deszkriptorok meghatározását is tartalmazza. A visszakeresési leírások megfogalmazásához kiírják a dokumentumból, illetve az információ igényből a jellemző szavakat, és kikeresik a tezausból az ezeknek megfelelő deszkriptorokat, de figyelembe veszik az értelmi kapcsolatokat is.

A tapasztalatok szerint e tezausz alapján 10-15 százalék információ-vesztéssel és 15-25 százalék információs zajjal lehet visszakeresni. A kulcsszókat 6000 referátumból írták össze, de az utolsó 2000 referátum már csak jelentéktelen mértékben bővítette a szójegyzéket.

/Szabó Gy./

79/67

539.1+54:002.63/410/

Az Egyesült Királyság szabványszerű adatokat nyújtó programjának fejlődése. /The development of the United Kingdom data program/ - HALL, R.M.S. = Journal of Chemical Documentation, 7.k. 1.sz. 1967. febr. p.18-20.

A munka méretei miatt szükség van nemzetközi együttműködésre, de előbb minden esetben a saját programot kell kifejleszteni. Az Egyesült Királyságban ez a kristályadatokkal, az atomok közti távolságokkal, gázok termodinamikai tulajdonságaival és a spektrális adatok bizonyos típusaival való foglalkozást írja elő.

A röntgensugár kristálytan területén elsődleges feladat természetesen az adatfeldolgozás, de mérésügyi szolgálatot is szerveznek és a mérőműszereket is fejlesztik. Főleg szerves kristályokkal foglalkoznak. Az USA Nemzeti Szabványügyi Hivatalának /NBS = National Bureau of Standards/ segítségével számítógépes módszerrel referáló kézikönyveket adnak ki. Több kézikönyvet adtak ki az atomok közti távolságokról, és a tömegspektrometriai adatok publikálását is megkezdték.

A gázok termodinamikai tulajdonságainak témáján kezdettől fogva nemzetközi méretekben foglalkoztak az IUPAC /International Union of Pure and Applied Chemistry = A tiszta és alkalmazott kémia nemzetközi szövetsége/ keretén belül.

/Schiff E./

80/67

539.1:002.63/73/

A szabványszerű tájékoztatási adatok nemzeti jellemző rendszerének programja az atomi és molekuláris sajátságok területén. /The national standard reference data system program in atomic and molecular properties/ - ROSMASSLER, S.A. = Journal of Chemical Documentation, 7.k. 1.sz. 1967.febr. p.15-18.

A következő területeken végeznek szabványszerű adatokat kidolgozó tevékenységet: alapállandók és tulajdonságok, atomok energiaszintjei, atomszinkép, atom és molekula röntgenszinkép, atomi és molekuláris ütközési adatok, felületi részecske kölcsönhatások, plazmatulajdonságok, közvetlen szinképi adatok, kétatomos molekulák spektrális adatai alapján meghatározott molekula energiaszintek, többatomos molekulák spektrális adatai alapján meghatározott molekula energiaszintek, atomok és molekulák más, jól definiált sajátságai, átmeneti valószínűségek, kémiai és analitikai adatok, nem megfigyelhető, számított függvények, atomok- és molekulák-közti erők.

E lista és a meglévő adatfeldolgozás figyelembevételével kezdtek el a fejlesztő munkát. Általában a már működő területeken is fejlesztésre van szükség.

Felhívja a figyelmet arra, hogy az eredeti dolgozatok adatai csak érdembeli kritika után kerülhetnek be a szervezet kiadványaiba. Ez a feldolgozó munka legjelentősebb feladata, de nem mehet a gyorsaság rovására. Ezért a kiadványok szempontjából három különböző minőségi /pontossági, megbízhatósági/ kategóriát javasol.

A feldolgozás első lépését jelentő bibliográfiai munka eredményeit, - amely területeken ez szükséges, - külön kiadványokban közlik.

/Schiff E./

81/67

65.012.122:026:658.2:001.8

Rendszerelemzés a legfelsőbb vezetés számára készülő információ közlésben. /Systems analysis in top management communication/ - LAMKIN, B.E. = Special Libraries, 58.k. 2.sz. 1967.febr. p.90-94.

A legfelsőbb vezetés döntéseire vonatkozó adatokat használja fel. A könyvtárak a szükséges adatok összegyűjtéséből és szolgáltatásából jócskán kiveszik a részüket. Kétségtelen azonban, hogy a könyvtárosok számára nehéz feladatot jelent a valóban szükséges információk következetes gyűjtése. A

munka megkönnyítése érdekében alaposan tanulmányozni kell az információ közreadás és a vezetés néhány alkotóelemét.

Az információközreadás folyamatában alapvető szerepet játszik: az információt közlő, a közlés, és az információt átvevő. Döntő fontosságu, hogy a nyújtott információ pontosan arra vonatkozzék, amire a vezetés kíváncsi. Az információközlés milyensége nagymértékben függ a könyvtáros és a vezetés kapcsolatától. A prognózis készítés, a tervezés, a szervezés, a vezetés, az összehangolás, a különböző munkaterületek ellenőrzése, valamint az ezekre vonatkozó adatok naprakész állapotban tartása mind fontos szerepet játszanak a vállalatvezetés munkafolyamatában. A felsorolt szervezési és vezetési folyamatok terén a könyvtárak szerepe meglehetősen sebezhető. Eppen ezért az információközreadás fejlesztésében az utóbbi időben mind nagyobb szerepet kaptak a számítógépek. Néhány könyvtárban a különböző információs szolgáltatásokat és katalógusokat már ezek segítségével készítik. Bizonyos munkafolyamatok gépesítésénél igen nagy szerepet játszik a rendszerelemzés. A rendszerelemzés lépésről-lépésre szervezett művelet, amely a különböző munkaprogramok, problémák, eljárások logikus elemzését jelenti. A könyvtárakban alkalmazott rendszerelemzés majdnem kizárólag a rutin munkák és a nem összehangolt ügyrendi munkák fejlesztését szolgálja. A "több dimenziójú" könyvtári munkában rendszerelemzéssel az egyszerű és komplex munkafolyamatok nyomon követhetők. A rendszerelemzés alapján megtervezett új rendszer mindig a régre kell támaszkodjék, de ez nem jelenti azt, hogy az új rendszer alapját mindig a régi képezi. Különösen igaz ez a számítógépekre alkalmazott új rendszerek, programok esetében.

A rendszerelemzést nagymértékben alkalmazzák az FAA /Federal Aviation Agency = Szövetségi Repülési Ügynökség/ könyvtárában. Különösen jelentősek az ebben a könyvtárban végzett könyvtári műveletek időelemzései.

/Terebessy Á./

82/67

65.012.122:026:65.011.54:681.39

A könyvtáros és a rendszerelemző együttműködése. /Librarian and systems analyst = Teamwork?/ - COVILL, G.W. = Special Libraries, 58.k. 2.sz. 1967.febr. p.99-101.

A különböző könyvtárakban működő könyvtárosok, amikor elhatározzák, hogy az információk kezelését /tárolás és visszakeresés/ elektronikus adatfeldolgozás útján oldják meg, szembetalálják magukat a rendszerelemzés nem kis problémájával. Attól függően, hogy milyen rendszerben kívánják az információk feldolgozását elektronikus berendezésekkel megoldani, a könyvtárosnak a legkülönbözőbb rendszerelemzőkkel /digitális számítógép-elemző, operációkutatás-elemző, információ mérnök, rendszer- és folyamat-elemző/ kell felvennie a kapcsolatot. Elsősorban azonban azt kell megvizsgálni, hogy milyen információk kezelését érdemes gépesíteni. Ehhez feltétlenül elemezni kell a könyvtárban már meglévő különböző munkafolyamatokat. A munkafolyamatok elemzésében a könyvtár dolgozója és az erre felkért

rendszerelemző feltétlenül együtt kell működjenek. A munkafolyamatok elemzésének eredményeképpen az eddig alkalmazott munkafolyamatokról diagramokban és grafikonokban ábrázolható, ill. kifejezhető helyzetkép készíthető. Így lehet meghatározni az elemzés első fázisában, hogy mely munkafolyamatokat kell fejleszteni új módszerek bevezetésével. A rendszer-elemzőnek - aki a régi munkafolyamat fejlesztésére tervet dolgoz ki - világosan rögzítenie kell azokat a főjellemzőket /gazdaságosság, egyszerűség stb./, amelyek az új rendszert megkülönböztetik a régitől. A könyvtáros számára nagyon fontos, hogy lássa a tervezett új munkafolyamat nagyobb teljesítőképességét. A munkafolyamat elektronikus berendezésre való előkészítése nem lehet hosszú ideig tartó tevékenység, de heteket, sőt hónapokat vehet igénybe. A könyvtáros számára mindenképpen fontos, hogy az adatfeldolgozó berendezésbe milyen gyorsan táplálhatók be a szükséges adatok és a betáplált adatok alapján milyen rövid idő alatt készül el a nyomtatott információk anyag. A könyvtáros az új berendezés alkalmazásával azt kívánja elérni, hogy minél több adatot minél rövidebb idő alatt tudjon szolgáltatni. Ezért lehetőség szerint az adatok tárolását olyan nagy kapacitású tárolóegységgel kell megoldani, amilyen pl. a mágneses szalag. Megfelelő munkafolyamatra alkalmazott helyes program esetén az elektronikus adatfeldolgozási rendszer a könyvtáros munkáját jelentősen megkönnyíti. A könyvtáros és a rendszerelemző szükségszerű együttműködése a különböző munkafolyamatok elemzésében feltétlenül hasznos, de a minden fázisban résztvevő könyvtárosnak kell vezetnie a vizsgálatokat.

/Terebessy Á./

83/67

659.24.004.64:621/051/VINITI

A VINITI referáló folyóirata mint szűk témákra vonatkozó információforrás. /Referativnij Zsurnal VINITI kak isztocsnik uzkostraszevojj informacii/ - ZSOLKOVA, A.I. = Tehniceszkie Biblioteki SzSzSzR, 54.k. 2.sz. 1967. p.25-28.

A Referativnij Zsurnal című folyóiratnak szűk témákban is lehetővé kell tennie az információk visszakeresését, de ezt a követelményt még nem sikerült teljes mértékben kielégítenie. Az ennek bizonyítására közölt példa arra az esetre vonatkozik, amikor "A marógépek fejlesztési irányzatai a Szovjetunióban és külföldön" témához kell irodalmat találni a "Másinosztroenie" /Gépgyártás/ című kötetben. A "Marógépek és felhasználásuk" című fejezet nem öleli fel a téma teljes irodalmát, mert a részletkérdések szétszórva jelennek meg más fejezetekben és különböző sorozatokban, és hiányoznak a kimerítő utalások. Maga a referálás nem eléggé egyenletes, az annotációk nem tárják fel kellőképpen a tartalmat, a könyvekről esetleg még annotáció sem jelenik meg, a kiállításokról szóló beszámoló referátuma nem domborítja ki a lényegét, holott éppen ezekből lehetne a legjobban következtetni az új fejlesztési irányzatokra. Konkrét javaslatok a részletesen felsorolt hiányosságok megszüntetésére: a kiállítási beszámolókról esetleg több referátumot kellene készíteni, és az évi tárgymutatókban külön-külön is meg lehetne nevezni a részletesebben ismertett gyártmányokat; érdemes volna utalni a referátumokban a fényképes hirdetésekre; további részekre

kellene felbontani a lapszemlében a tulságosan terjedelmes fejezeteket.

/Szabó Gy./

84/67

681.327.57:778.14

Az Alden/Miracode mikrofilmes információátvitel, -viSSzakereső és távközlő berendezés. /Alden/Miracode microfilm retrieval and communication system/ - CAMPBELL, R.C. = The National Micro-News, 1966. 84.sz. p.52-57.

A két, önmagában is használatos rendszer, az Alden Electronic and Impulse Recording Equipment Company /Westboro, Mass., USA/ AlpurFAX és az Eastman Kodak Company /Rochester, N.Y., USA/ Miracode rendszerének együttes alkalmazását ismerteti.

Az Alden/Miracode visszakereső és távközlő rendszer segítségével egy központi egységen keresztül a mikrofilmen tárolt információkról megkeresés révén bármely, a rendszerbe kapcsolt helyre a dokumentum eredeti méretének megfelelő másolatot szolgáltat. A rendszer működése: a Miracode rendszerben 16 mm mikrofilmen tárolt és kikeresett dokumentumot az Alden AlpurFAX Facsimile Scanner készülék mágneses szalagon video jelekkel rögzíti. E jelek egyszerű telefonvonalon keresztül továbbíthatók, melyek a fogadó félnél az ATandT Company Facsimile Dataphone és az Alden AlpurFAX Records segítségével speciális Alfax papíron automatikusan eredeti méretben, azonnal használható másolatot szolgáltat 3 perc/kép sebességgel. Mikrohullámú összeköttetés vagy AT and T Company Telpak mágneses jelrögzítő berendezés segítségével 30 sec/dokumentumkép sebesség érhető el.

A rendszer jelentősége könyvtárakban is nagy. A Miracode rendszer átlag 10 sec/dokumentum keresési + 20 perc másolási idejével a 16 mm mikrofilmen tárolt adatokból szolgáltat egy másolatot. Ezzel a rendszerrel a mikrofilm alkalmazásával komoly raktározási költségmegtakarítás érhető el. Az Alden/Miracode rendszerben a kért információról mágneses képrögzítő készülék közbeiktatásával nagyobb távolságra közvetlenül /állandó összeköttetés lehetőségének megteremtésével előfizetéses rendszer alapján/, az eredeti dokumentum helyett az eredeti anyagnak kb. megfelelő méretű másolat szolgáltatható.

A tudományos könyvtárak, melyek mindinkább dokumentum-tároló és másoló könyvtárakká válnak, szívesebben adnak másolatot használatba, mint eredeti anyagot. Az új válogató és távközlő rendszerben a kívánt dokumentum a használók számára bárholnan és gyorsan elérhető. Az adat-bankokban /Data Bank/, vagyis a dokumentumok nagy tömegét tároló és feltáró gyűjteményekben nagy szerepet kaptak a számítógépek az indexelésben és kivonatkészítésben. A számítógépek és fényesedőberendezések összekapcsolásával a kívánt anyag olvasható formában is megjelenik. Az Alden 4 Dispatch Facsimile System könyvtárak és adat-bankok számára kialakított készülék. Ez a kisméretű képfelbontó és -vevőkészülék magába foglal egy AT and T Company Dataphone

Subset fakszimile egységet, mely hang és kép továbbítására alkalmas. Ezzel a készülékkel lehetséges közvetlen kapcsolat teremtése az adat-bank computer központi egységéhez. Az előfizető feltárcsázza az adat-bankot, majd az összeköttetés ellenőrzése után a dokumentumra vonatkozó adatokat tárcsázza le. Az Alden 4 Dispatch Facsimile készülék a kívánt dokumentumnak a computerből kijövő jeleit olvasható formába fordítja vissza és írja ki. Ez az információ a computer feldolgozásában - pl. referátum alakjában - tartalmazza a dokumentumot. Az eredeti anyag tanulmányozásához az szükséges, hogy az adat-bankban lévő Alden/Miracode rendszer meghívásával meghatározott időre a használatnál lévő Alden AlpurFAX Recorder fakszimile készüléken elkészül a teljes dokumentum másolata. Az US Weather Bureau rendszerében e másolatok költsége 5 cent/ 10 hüvelyk x 18 hüvelyk /25,5 x 46 cm/ méretű időjárásjelző térkép, mely összegezen a készülék bérleti díja, a vonal és egyéb felszerelés költsége is szerepel.

Az Alden/Miracode rendszer alkalmazására kétféle megközelítési lehetőség adódik: 1/ egy meglévő Miracode rendszer átalakítása, melynek költsége 65 000 \$, vagy 2/ egy Alden/Miracode rendszer felszerelése, melynek költsége közel 100 000 \$. Előfizetők számára az AlpurFAX Recorder fakszimile másolókészülék bérleti díja 30 \$ / hónap + 25 cent/másolat.

Az AlpurFAX készülék egyéb automatikus tároló és visszakereső rendszerekhez is kapcsolható, mint pl. a Remington Rand Remstar vagy a Mosler Safe Co. Selectriever berendezésekhez. A letapogató és kiíró berendezés lehetővé teszi speciális papír alkalmazásával, hogy vonalas és tónusos eredetű, pl. mérnöki rajzok, nyomtatott szövegek, fényképek stb. felvétele, továbbítása és kinyomtatása egyaránt megfelelő minőségű legyen.

/Pétervári L./

85/67

778.142/083.74:73/

Mikrofilmlap-szabvány, M-1-1967. /Microfiche standard specification, M-1-1967./ - The National Micro-News, 1966. 85.sz. p.88-98.

Mikrofilmlap-szabvánnyal első ízben 1963-ban jelentkezett a National Microfilm Association. Időközben az USA hadügyminisztériuma is kidolgozott szabványt a mikrofilmlapokra, melynek jele MIL-M-38748. A régi szabvány felülvizsgálatát elsősorban a mikrofilmlapok felhasználásának jelentős növekedése tette szükségessé. Az M-1-1967 jelű új szabvány nagyrészt a rokonszabványok adataira is támaszkodik, pl. a foto és filmtechnika előírásaira, az ISO szabványajánlásaira /amelyekben szerepel a 105 x 148,7 mm /A6/ és a 75 x 125 mm nemzetközi katalóguscédula méretű mikrofilmlap/, a gépi adatfeldolgozásnál használatos Hollerith-kártya méretére /82,5 x x 187,4 mm/, az európai papírméretekre stb. A szabványt értelmező szótár és két méretösszehasonlító ábra /a 24-szeres és 20-szoros kicsinyítést alkalmazó mikrofilmlap beosztásnak megfelelően/ egészíti ki.

A szabvány rövid ismertetése:

- A mikrofilmlap méretei: 1/ 75 x 125 mm
 2/ 105 x 148,75 mm
 3/ 3,25 hüvelyk x 7,37 hüvelyk
 /kb. 82,5 x 187,4 mm/

Filmképméret: a szabvány két kicsinyítési arányt ajánl
 8 x 11 hüvelyk /20,5 x 28 cm/ méretű eredeti anyagról:

- 1/ 24:1, melynél 96 vonal/mm felbontóképességű mikrofilm és
 2/ 20:1, melynél 90 vonal/mm felbontóképességű mikrofilm használatát írja elő.

8 x 11 hüvelyknél nagyobb méret esetében több felvételre kell elosztani a felveendő anyagot, mivel a 24-szeres és 20-szoros kicsinyítésnél erősebbet nem ajánl. A felvételek sorrendje soronként fentről lefelé /A,B,C.../, oszloponként /1,2,3.../ balról jobbra halad. Filmképméret 24-szeres kicsinyítés esetén 10 x 12,5 mm, 20-szoros kicsinyítés esetében 11,75 x 16,5 mm, mindkét esetben 4 mm széles kártyaszegéllyel.

Feliratok: azonosítási adatok elhelyezésére a három mikrofilmlap méretének megfelelően a következő hely áll rendelkezésre a lapok felső szélén 24-szeres kicsinyítésnél:

- 1/ 75 x 125 mm: kb. 5 mm
 2/ 105 x 148 mm: kb. 15 mm
 3/ 3,25 hüvelyk x 7,37 hüvelyk : kb. 12 mm

20-szoros kicsinyítésnél:

- 1/ 75 x 125 mm: kb. 5 mm
 2/ 105 x 148 mm: kb. 16 mm
 3/ 3,25 hüvelyk x 7,37 hüvelyk : kb. 10 mm

Fedettség: A negatív mikrofilmlap fedettségét az ASA PH 2.19 szabvány alapján 0,9 és 1,2 között állapítja meg.

Tárolás: 70°F /21°C/ hőmérsékleten 50 % relatív páratartalmu levegőn.

/Pétervári L./

UUU